

pedig elkerüli a gyakori fennakadást és a rossz korrek-
turát. Mindezek fölött azonban van még egy szempont,
a melyet nem lehet elhallgatnunk és eléggé becsülnünk,
és ez az, hogy a munkában megnyilvánuló értelem és
biztosság fejleszti az öntudatot. Megismertet bennünket
a végzett munka értékével és ekkor már nem leszünk
tehetetlen bábjai mások akaratának, kénye-kedvének.

Mi, a kik egy jobb, igazságosabb társadalmi rend
érdekében fáradunk, a kik tudatában vagyunk korunk
erkölcstelenségének és igazságtalanságainak, nem követ-
hetjük a modern áramlatot, mely az üres pöffeszke-
désben, a tartalom nélküli külsőségekben keresi az
érvényesülés föltételeit.

Ha méltók akarunk lenni hírünkhöz és nem aka-
runk továbbra is visszaélni munkástársaink bizalmával,
akkor komolyabban kell felfognunk hivatásunkat, tanul-
nunk kell, hogy a szó igaz értelmében *nyomdászok* és
emberek legyünk. Tehát művelődjünk!

Emeljük szakmánkat olyan magaslatra, a melyre az
emberek tisztelettel tekintsenek. *Ám ne csak a szakmára,
de művelőire is.*

Védekezés a gümőkóp ellen.

IRTA: SCHWARTZ ADOLF.

IGEN tisztelt Szerkesztő Úr! Első pillanatra talán
tréfának, vagy legalább is különösnek tartja, hogy
igen megtisztelő felhívására, valamely szakközlemény
helyett, a címben érintett tárggyal foglalkozom. Tudva
azonban, hogy szakcikkek dolgában Évkönyvünk az
én munkám nélkül sem fog szűkölködni, remélem,
szerkesztő úr a közleményemnek szánt helyet e szerény,
de minden esetre közérdekű dolgozatnak is szívesen
átengedi, főként pedig azért, mert nekünk, nyomdászok-
nak, önérdekünk parancsolja, hogy a tuberkulózis ellen
vívandó harcban mi is részt vegyünk.

Orvosoknak idevágó szakmunkáiban, a sok helyütt
tartott tuberkulózis elleni kongresszusok tárgyalásaiban,

mindenütt, a hol csak erről tudományos, orvosi és védekezési szempontból szó van, azt olvassuk, hogy e baj ellen nincs orvosság, de védekezni kell és lehet is ellene.

Hogyan kell és lehet a gümőkór ellen védekezni, fölösleges bővebben leírnom, mert azt már mindenki tudhatja, – s annál inkább nagyon csodálatos, hogy ily védekezést sehol senki részéről nem tapasztalunk. Daczára, hogy a statisztika minden egyes kimutatásában konstatálja, hogy a gümőkór az emberiség *egy-harmadát* pusztítja el, a közegészségügyi hatóság mit sem tesz e baj elhárítására. Pedig mi sem volna könnyebb, mint szigorú egészségügyi rendszabályokat életbe léptetni, azoknak mindenütt való betartására a legszigorúbb felügyeletet végezni. Oly fontos dolog, mely az államfentartás szempontjából a legfőbb szociális kérdés, mert az állam *népének* egészségéről, arról a sok millió emberről van szó, a kik az állam alapját képezik s a kik azért fertőznek és pusztulnak, mert az a hatalmas kéz, mely őket a pusztulástól megmenthetné, tétlen tűri a mindinkább elharapódzó veszedelmet.

Naponként tapasztalható, hogy a gümőkór csak a szegényebb néposztályokban, a munkások soraiban tartja állandó és dús aratását, azért, mert míg a vagyonosabb osztály higienikus szempontból – vagyoni állapotánál fogva – a ragály ellen immunizálhatja magát, a munkások kivétel nélkül és állandóan a gümőkór veszedelmének vannak kitéve és e baj ellen csakis a hatóságok erélyes támogatásától várhatnak orvoslást. Tagadhatatlan ugyan, hogy egészségügyünk szempontjából a mult évtizedben lényegesen javultak a fővárosi lakásviszonyok, de teljes javulás e téren ma sem konstatálható, mert nem nagyon kell keresni a túlszűfolt munkáslakásokat, az odúkat, szűk szobákat, melyekben földre rakott szalmán, sűrűn egymás mellett élvezik az „üdítő“ álmod. Oly szűk helyiségekben találhatni 10 – 12 személyt összezűfolva, hogy ezekhez képest a hajdani pinczelakások dísztermek voltak. Már pedig az tudvalevő, hogy az élet, az egészség általános fentartásához legelső sorban jó, tiszta levegő szükséges. Ennek hiányában szenvednek légzőszerveink és emésztő, azaz a tápszerek és folyadékok feldolgozására hivatott szerveink. Ezen szervek kellő funkciója nélkül testünk elernyed, erőnk elfogy, gondolkozóképességünk is gyengül s mert beteg testben

beteg lélek lakik, okát találjuk annak is, hogy generációnk mindjobban degenerálódik.

Ennyit általánosságban. Nagyon messzire vezetne, ha e tárgyról részletesebben akarnánk írni; e közlemény szűk kerete pedig alig engedi, hogy a gümőkór ellen való védekezést illetőleg e legsajátabb bajunkkal elegendő módon foglalkozzunk.

Mióta világos, hogy a tuberkulózis ellen való védekezés egyedül a tisztaságból, a pormentességből áll, nem lehet többé azon csodálkozni, hogy szakmabelijeink oly nagy százalékát szolgáltatják a tuberkulotikus betegeknek. Egyetlen foglalkozás sincs, a melynek munkaterületén az ember annyira ki van téve a halált rejtő csíráknak folytonos belégzésére, mint a nyomda-műhely, főként pedig a szedőterem. Ott, a hol minden ember előtt ősztől tavaszig, a munkanap háromnegyed részében, gázláng emészti fel az élethez nélkülözhetlen oxigént, állandóan gyilkos mikrobákkal telített, poros levegővel tápláljuk légző-szerveinket. Hiába az orvosok ez irányú intése és a tudós orvos-kongresszusokon kimondott szakvélemények. Kimondották és a világgal tisztán megértették, hogy a gümőkórt gyógyítani nem lehet, de terjedése ellen védekezni kell az által, hogy a már gümőkórban szenvedőket az egészséges emberektől elkülönítik. Az elkülönítés pedig arra való, hogy a ragályozásnak eleje vétessék. E célból létesítenek a gümőkórosoknak külön kórházakat. Mivel azonban természetes, hogy az összes gümőkórosok befogadására elegendő szanatóriumot építeni és berendezni soha sem lehet és hogy valamennyi gümőkóros, anyagi és megélhetési viszonyai miatt, életét szanatóriumban nem töltheti, a tuberkulotikus betegek állandóan köztünk élnek. Nem csupán az tehát a védekezési eszköz, hogy a betegeket az egészségesektől izoláljuk, hanem e betegek mellett kerüljük azokat a káros befolyású érintkezéseket, a melyek e bajjal mindenkit megfertőztethetnek. Ez pedig a pormentesség és tisztaság útján érhető el.

Mindnyájan tudjuk, hogy a szedőterem minden részében, minden betűszekrényben, a betűszekrény minden rekeszében nagyon sok por rakódik le és ez állandó fészket képezi a sokféle nyavalyának. Ily poros betűszekrény felállítása vagy eltevése, magából a szekrényből vagy állványáról, valóságos porfelhőt ver fel. E porfelhő néhány másodpercz múlva eltűnik ugyan, — azért

azonban, mert a finom por-részecskék a levegőbe jutnak, mi azokat folytonos lélegzésünkkel tüdönkbe inhaláljuk. A mellett tehát, hogy a szedőterem amúgy is fertőzött levegőjében állandóan szállingózó ólomporral kell táplálkoznunk, a porral a levegőbe került minden fajtájú, főként pedig gümöbaczillusokkal is kell, akaratlanul is, jóllaknunk. Gümöbaczillusokkal pedig azért *főként* és kétségbevonhatatlanul, mert a gümös egyén köpete a szedőterem padlóján megszáradván, a porba vegyül és így a köpetből a porba került s vígan élő baczillusok a porral együtt jutnak légzőszerveinkbe.

Ez nagyon veszedelmes, nagyon ijesztő és mindenkét fenyegető állapot. És e pusztító, gyilkoló méreggel telített por hol található alkalmasabb tenyészanyagra, mint a kora ifjúsága óta ólomportól inficziált betűszedő tüdejében? A betűszedő, a ki zsenge kora óta űzi nehéz, testet gyengítő foglalkozását, többnyire azzal a konstrukcióval van megáldva, melynek tüdőszövege leginkább fogékony a gümöbaczillusok befészkelődésére. Ezeknek előrebocsátásával biztosra vehetjük tehát, hogy az említett módon végbemenő inficziálás és nem maga a *nyomdászat* teszi beteggé a betűszedőket.

Ha a nyomdatulajdonosok súlyt helyeznének személyzetük egészségi állapotára, jobban mondvá, ha a nagyobb nyomdák személyzetei a szedőtermek tisztántartására a nyomdatulajdonosokat szorgosan kérnék, figyelmeztetnék s a szedőtermekből a tömérdek port kiküszöböltetnék, a termeket kellő módon szellőztetnék, a gümőkórosok száma nem szaporodnék s már a legközelebbi jövő mutatná, hogy – legalább a nyomdászok között – sokkal ritkábbak volnának a gümőkóros esetek.

Ismerve azonban az embereknek minden neme-sebb ügy iránti indolenciáját, nem sokat remélhetünk a nyomdatulajdonosok ezen kötelességtudásától. De ha az állam a népesség százezreit meg akarja menteni attól a ragálytól, a mely azok soraiban állandóan pusztít: legfőbb kötelessége az erre hivatott hatóságokat utasítani, hogy a gümőkór terjedésének, a napirenden levő állandó fertőzésnek a munkahelyiségek tisztántartása által elejét vegye.

A nyomdák tulajdonosait, vezetőségeit hatóságilag kell kötelezni:

1. A munkatermekben köpöedények felállítására. (Ha ezt létesítik, mindenki leszokik a padlóra köpéstől

s ennek következtében a gümös váladék a padló porával nem kerül a levegőbe.)

2. A szedőállványokat hetenként egyszer, a szedőszekrényeket hetenként kétszer le-, illetve kiporolni. (Nagy dolog, belátom, de ha oly sok emberéletről van szó, megszűnik a habozás.)

3. A munkatermek, főként pedig a szedőtermek padlózatát legalább egyszer hetenként tisztára mosni; ez által a por némileg itt is kevesbedik.

4. Hogy a szedőteremben a folytonos járkálás közben a padlózat pora a levegőbe ne jusson, télen reggel és délben, nyáron reggel és délelőtt 10 órakor továbbá délben és délután 4 órakor mulhatlanul meg kell öntözni.

5. Szigorúan ügyelni kell arra, hogy a munkatermek jól szellőztessenek. Télen – tekintet nélkül a hidegség mérvére – reggel, délben legalább másfél óráig, este két órán át ajtók és ablakok nyitva hagyandók. Hogy az ablakok nyáron egész napon át nyitva lehetnek, az természetes. Igen ajánlatos különben a jól bevált állandó, önműködő ventilátorok alkalmazása.

6. Újonnan keletkező nyomdákra az engedély csak úgy adandó meg, ha a munkahelyiségül kiszemelt helyiséget az egészségügyi hatóság hygieniai szempontból megfelelőnek találta. Ily újonnan keletkező nyomdák szedőtermeinek padozatát azonban beton-, vagy pedig síma, keményfa-burkolattal kell mulhatlanul elláttatni azért, mert ily padozat feltétlenül tisztán tartható, róla a por biztosan és könnyen eltávolítható, míg a puhafapadozat rései és rostjai a por és piszok állandó fészket képezik.

7. Az iparfelügyelőség a munkahelyiségekben behatóbb vizsgálatokat végezzen, mint azt eddig teljesítette. A szűk, alacsony, kevés levegőt magába foglaló és nem eléggé szellős munkahelyiségeket (a milyenek – sajnos – a fővárosi nyomdákban, még elsőrangú újságnomdában is, bőven található) át kell alakítani, vagy a nyomdát belőlük kiköltöztetni.

8. Az iparfelügyelőség és egészségügyi hatóság a nyomdahelyiségeket sűrűn látogassa és meggyőződést szerezzen arról, hogy főként a 2., 3., 4. és 5. pontban foglaltak pontosan és lelkiismeretesen teljesítettek-e.

Az általam itt felállított szabályzat pontjainak kibővítése, körülírása a hivatott hatóságok ügkörébe

tartozván, a magam részéről csak nagyjából igyekeztem rámutatni az egészségügy, a tisztaság, a szükséges fertőtlenítés szempontjából követendő eljárásra.

A 2. pontban foglalt utasítás talán egyesek előtt keresztülvihetetlennek fog látszani, mondván, hogy óriási munka a szekrények és állványok kiporolása. E nélkül pedig szó sem lehet a nyomdában levő portömegek, a gümőkór előidézése, továbbterjedése okának megszüntetéséről. A szedőtermek alapos tisztogatása főként ott szükséges, a hol sok szedő dolgozik; sok szedővel csak nagy nyomda dolgoztat, nagy nyomda pedig – legyen az magántulajdon vagy részvénytársaságé – csak vagyonos, tehetős egyének kezében van, a kiknek évi büdzsáját nem üti agyon, ha – a szedőterem nagyságához képest – egy-két embert a *szükséges* és *kötelező* tisztogatásra tart. Ez bizonyos. Mellékesen pedig vigasztalásképpen meg kell jegyeznem, hogy a tisztogatásra költött kis összeg jó része a szedők révén meg is térül, mert ha az egészséges munkást munkatere tisztántartása következtében az ismeretes nyavalya meg nem támadja, sokkal kevesebb lesz köztük a beteg ember s így sokkal kevesebb az olyan munkás, a ki betegen bár, de kényszerűségből, kínnal-bajjal, szenvedve, nehézkesen, úgy a hogy, dolgozik. Egészséges ember jó kedélylyel, friss kedvvel, erős tevékenységgel, az előbbiekkal szemben összehasonlíthatlanul több és jobb munkát végez.

E tagadhatatlan tényt tessék szem előtt tartani, ha nem elegendő az, hogy százakra, ezrekre menő emberek megmentéséről, az állandóan fenyegető baj megszüntetésének szükségéről van szó.

A nyomdai alkalmazottak pedig nagyon jól teszik, ha szabad idejüket nem füsttel telt kávéházakban vagy vendéglőkben töltik, hanem kimennek a szabadba s ott szerzik meg azt, a miben részük a nyomdában nem lehet: a tiszta, friss levegőt. Budapest környéke oly gazdag természeti szépségekben, hogy – a pormentes, üde levegő élvezése mellett – azok szemlélete elegendő szórakozást is nyújt.